

УДК 378.04:34]:378.035:316.772.4

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.81.289393>

ЛЮДМИЛА ГОРЛОВА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8130-3385>

(Полтава)

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: Milla.Roden@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. Охарактеризовано інтерактивні методи та форми підвищення культури мовлення майбутніх юристів під час професійної підготовки у ВНЗ. До продуктивних форм підвищення мовленнєвої культури спеціалістів належать заняття-диспути, заняття-дослідження, заняття-дискусії, бінарні заняття, які формують комунікативну компетентність студентів, проявляють їх ініціативу, створюють ситуацію довіри, інтелектуальної відкритості та реалізують педагогіку співробітництва. Серед методів підвищення мовленнєвої культури майбутніх юристів чільне місце посідають рольові та ділові ігри, театральні прийоми та драматургічні прийоми, які сприяють не лише підвищенню культури мовлення фахівців юридичної галузі, а й сприяють формуванню мовленнєвої культури спеціалістів правового профілю. Особливу увагу приділено методу проєктів, а саме: уточнено його роль у підвищенні мовленнєвої культури майбутніх юристів, висвітлено етапи реалізації.

Ключові слова: комунікативна компетентність; майбутній юрист; інтерактивні форми і методи; метод проєктів, рольові ігри.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Ще під час професійної підготовки в навчальному закладі майбутні спеціалісти правового профілю повинні навчитися виступати в ролі доповідача, опонента, володіти необхідними вміннями та навичками створювати та вирішувати проблемні ситуації, доводити свою думку чи спростовувати певне твердження, переконувати, викликати довіру, підтримувати увагу тощо. Колективні інтерактивні форми взаємодії та спілкування вчать юристів формулювати думки рідною мовою, дотримуючись норм літературної мови, володіти усною та письмовою формами мовлення, слухати та чути, розуміти інших, аналізувати власну мову та інших виступів, коректно й аргументовано вести дискусію. На цих курсах забезпечується формування дисциплінарних і соціальних якостей професіонала, розвиток творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації та професійного застосування знань в умовах навчання. Беручи участь у колективній діяльності, студент займає діалогічну позицію щодо інших студентів і викладача, засвоює норми професійних дій, норми відносин у професійній діяльності.

Поширення інноваційних методів і процесів вивчення дисциплін активізує пізнання дисциплін, спрямоване на формування творчої та гармонійної особистості, яка може ефективно володіти доброзичливим словом, народною культурою, етичними нормами. Використання інноваційних методів у процесі навчання активізує інтерес до дисциплін, спрямованих на формування творчої гармонійної особистості, яка може ефективно володіти переконуючим словом, риторичною культурою, етичними нормами.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Сьогодні у вітчизняній та зарубіжній науці існує значна кількість робіт, присвячених застосуванню інтерактивних методів і форм навчання. Так, теоретико-методологічні основи зазначеної проблеми розкрито в працях О. Пометун та Л. Пироженко. Проблему діалогічної взаємодії учасників комунікативної діяльності в процесі інтерактивного навчання досліджували в працях О. Семеног та Л. Насіленко. Праця Т. Окуневича присвячена колективним інтерактивним методам і формам підвищення культури мовлення. Питанням організації контекстного навчання майбутніх правоохоронців за допомогою інтерактивних методів присвячено дисертацію О. Мамонової. Дослідження О. Калити присвячені застосуванню інтерактивних методів навчання майбутніх юристів. Проте проблема використання інтерактивних методів і форм

удосконалення комунікативної компетентності майбутніх юристів під час професійної підготовки у вищому навчальному закладі є недостатньо дослідженою.

Мета та завдання. дослідити Мета статті полягає у дослідженні інноваційних методів вдосконалення комунікативної компетентності майбутніх юристів у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед форм інтерактивної колективної взаємодії під час підготовки майбутніх юристів чільне місце посідають диспути, дослідження, дискусії. На практичних заняттях, які проводяться в груповій формі, можуть бути запропоновані ролі: ведучий, опонент або рецензент, логік, експерт тощо залежно від тематики та мети викладача. На таких заняттях виявляється ініціатива тих, хто навчається, створюється ситуація довіри, інтелектуальної свободи та реалізується педагогіка співробітництва. У всіх видах колективної роботи студенти на практиці вправляються у формуванні і відстоюванні своєї думки, в розумінні системи аргументації, тобто в перетворенні інформації в знання, а знання в переконання і думки. Дуже корисними для формування культури мовлення можуть бути бінарні курси, які викладають лектори у співпраці з фахівцями-практиками, наприклад, психологами, юристами, адвокатами, представниками національної поліції тощо. Останні на конкретних прикладах можуть проілюструвати студентам важливість мовної підготовки для майбутньої професії (Бобко, 2020, с. 288-289).

Досить продуктивним методом виховання мовленнєвої культури є ігровий (рольовий і діловий), який дозволяє змодельювати реальні ситуації спілкування, в які ймовірно потраплять спеціалісти. Рольові та ділові ігри – це метод, основною метою якого є спілкування, а саме рольова гра дозволяє усвідомити, що мова – це не лише засіб поширення інформації, а й спосіб побудови міжособистісних стосунків. Рольові та ділові ігри сприяють збагаченню мови, створюють стимул до участі в спілкуванні, вдосконалюють навички співпраці, допомагають сором'язливим студентам відкритися і вільно висловлювати свої думки; розвивати уяву та творчі здібності, сприяти соціалізації особистості.

Основним завданням рольової гри (РГ) як форми контекстного (професійно-орієнтованого) навчання є розвиток навичок міжособистісного спілкування та взаємодії майбутніх спеціалістів на професійно-орієнтованому матеріалі. РГ створює максимально сприятливі умови для формування комунікативних умінь майбутніх фахівців, оскільки вони мають багато можливостей для практичного використання мови як засобу формування власних думок про професійний зміст гри, обміну цими міркуваннями з іншими учасниками та організувати взаємодію з ними. У процесі РГ формується цілий комплекс мовних умінь і навичок, а також загальнокультурних і професійних якостей: вміння приймати і виконувати роль, орієнтуватися в ролях партнерів, вибирати мовні засоби в залежності від ситуації, висловлювати та відстоювати свою думку, принципи, знаходити компроміс, передбачати конфлікт та знаходити шляхи його вирішення, знімати психологічну напругу, бачити проблему та пропонувати шляхи її вирішення, формулювати гіпотезу, гнучко змінювати тактику своєї поведінки, правильно застосовувати мовні формули, оволодіти стратегією спілкування, розуміти правильність висловлювання партнера, оцінювати поведінку партнера, правильно розуміти невербальні знаки партнерського спілкування тощо. У рольовій грі можна виділити наступні фази: 1) етап підготовки до гри (поява ігрового сюжету, поділ ролей, підбір учасників гри, підготовка місця); 2) етапи гри, що включає підготовку ролей і ситуацій кожним учасником; 3) фази гри, які прогнозують мислення, аналіз гри, що проводиться студентами (Мамонова, 2015, с. 36-37).

Ділова гра (ДГ) – це квазіпрофесійна діяльність, яка має як навчальні, так і трудові характеристики та дозволяє закріпити в навчанні предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності (Мамонова, 2015). Ділова гра сприяє розвитку професійних навичок, формує вміння взаємодіяти з партнерами, ділові якості та риси характеру майбутніх спеціалістів, викликає позитивні емоції, стимулює розумову діяльність, розвиває нестандартне мислення (Башкир, 2018, с. 37-38).

За допомогою театральної техніки вдосконалюється комунікативна майстерність майбутнього фахівця, а разом з тим і його психічний стан (створюється відчуття спокою та легкості, підвищується самооцінка, здатність вирішувати проблеми, розвивається уникнення безвихідних ситуацій тощо). Студент розвивається як цілісна особистість, яка розуміє себе та свій зв'язок зі світом, розуміє свою культурну ідентичність і готова до міжкультурного діалогу. Зокрема, можна використовувати такі вправи: вправи на відпрацювання техніки мовлення: вправи на дихання, постановка голосу (зміна темпу, тембру голосу, копіювання різних звуків: кашель, позіхання, свист, рев тощо); копіювати рухи, які щось означають; непередбачений випадок: спонуканням до дії може стати певний випадок у аудиторії, рух (наприклад, хтось із студентів загубив якусь річ, і вчитель пропонує уявити, як її можна знайти: напишіть оголошення в студентській газеті, звернення до бюро знахідок тощо); пантоміма: студент без слів представляє певну ситуацію, сценарій, характерне обличчя, а інші мають вгадати, що саме воно собою представляє; драматизація (міфів, казок, пісень тощо); читання театральних творів; підготовка театралізованих вистав; написання та режисура власних театральних творів; рольова гра,

модельовання. Дуже близькою до техніки театру є методика театральної акторської гри, яка також сприяє як розвитку комунікативної компетентності, так і духовному розвитку особистості студента (Бобко, 2020, с. 290).

Театральна гра є універсальним методом навчання, який можна використовувати для будь-якої вікової категорії студентів і дорослих без будь-якого рівня володіння мовою. Культуру мовлення юристів забезпечує проєктний метод, який відкриває величезні можливості для емоційно-особистісного розвитку студентів, навчання та вдосконалення їх комунікативних навичок, інтелектуальних здібностей, розвитку їх самостійності, реалізації міжкультурної освіти, встановлення зв'язку навчання з дійсністю, відмова від підручника як єдиного джерела знань тощо. Крім того, метод проєктів сприяє розвитку навичок співпраці та реалізації міжпредметних зв'язків. Е. Контос визначив умови успішної реалізації методу проєктів: адекватна підготовка педагога до організації та управління проєктом; пошуково-практичний характер, досяжні цілі та завдання проєктної роботи; необхідне обладнання; об'єктивне оцінювання поточної діяльності студента та кінцевого результату (Шестакова, 2020, с. 95-96).

Алгоритм роботи над проєктом: 1) визначення проблеми, предмета, мети; 2) формулювання завдань; 3) формування груп; 4) розробка ходу діяльності, варіанти дослідження; 5) розподіл завдань; 6) зведення результатів пошуку; 7) підготовка презентації; 8) оприлюднення результатів; 9) оцінка, взаємооцінка, самооцінка; 10) рефлексія.

Висновки. Для ефективної підготовки та підвищення мовленнєвої культури юриста необхідно доцільно використовувати все багатство інтерактивних методів і форм навчання, до яких належать: диспути, дослідження, заняття-дискусії, рольові ігри та ділові ігри, театральна техніка, метод проєктів тощо. Вони покликані не тільки підвищити культуру мовлення майбутнього юриста, але й допомогти йому розвинути важливі професійні та соціальні навички. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі передбачають вивчення педагогічно цінного зарубіжного досвіду формування комунікативної компетентності юристів для їх творчого впровадження в освітню практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Башкір О. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 60. С. 33 – 44.
- Бобко Л. О. Хомутецький Д. С., Бойда А. В. Комунікативний аспект професійної діяльності юриста. *Молодий вчений*. 2020. № 3. С.287 – 290.
- Мамонова, О. І. Контекстна модель професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх правоохоронців. (Дис. канд пед. наук). Старобільськ, Україна: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2015. С. 35 – 39.
- Шестакова С. О. Щодо важливості формування риторичної компетентності юриста. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний і практичний виміри*: матер.ІІІ Міжнар.наук.- практ. конф., (м. Суми, 23 квітня 2020 р.). Суми, 2020. С. 94– 96.

REFERENCES

- Bashkir O. (2018) Active and interactive methods of learning in higher education. *Pedagogy and psychology*. No. 60. P. 33-44. [in Ukrainian].
- Bobko, L. O. Khomutetskyi D. S., Boyda A. V. (2020). Communicative aspect of the professional activity of a lawyer. *A young scientist*. 2020. No. 3. P.287 – 290. [in Ukrainian].
- Mamonova, O. I. (2015). Contextual model of professionally oriented language training of future law enforcement officers. (Diss. candidate of pedagogic sciences). Starobilsk, Ukraine: "Luhansk National University named after Taras Shevchenko". P. 35 – 39. [in Ukrainian].
- Shestakova, S. O. (2020). Regarding the importance of forming the rhetorical competence of a lawyer. *Current issues of jurisprudence: theoretical and practical dimensions: material III International science and practice. conference*, (Sumy, April 23, 2020). Sumy. P. 94– 96. [in Ukrainian].

LYUDMYLA GORLOVA

INNOVATIVE METHODS OF IMPROVING THE COMMUNICATION COMPETENCE OF FUTURE LAWYERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Annotation. Interactive methods and forms of improving speech culture of future lawyers during professional training at universities are characterized. The productive forms of improving the speech culture of specialists include debate classes, research classes, discussion classes, binary classes, which form students' communicative competence, show their initiative, create a situation of trust, intellectual openness, and implement the pedagogy of cooperation. Among the methods of improving the speech culture of future lawyers, role-playing and business games, theatrical techniques, and dramaturgical techniques occupy a prominent place, which contribute not only to the improvement of the speech culture of specialists in the legal field, but also to the formation of the speech culture of legal specialists. Special attention is paid to the project method, namely: its role in improving the speech culture of future lawyers is clarified, the stages of implementation are highlighted.

Key words: *communicative competence; future lawyer; interactive forms and methods; project method, role-playing games.*